

Bernard (Bert) Jan Rudolf Polak is geboren in 1927 in Wageningen. Hij was een zoon van Martin Willem Polak en Annie Sophie de Graaff. Hij had drie zussen, Martine (Tessie, Chana) Annie (1918), Henriëtte (Han) Bernarda Julie (1915) en Nora Sophia (1923). De familie was joods. Zijn vader was docent aan de Landbouwschool. Hun moeder overleed in 1932.

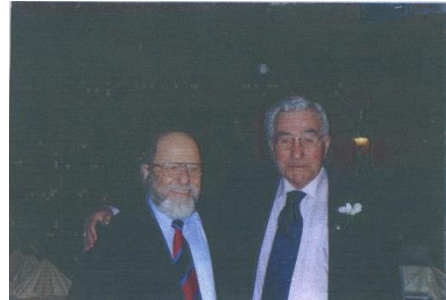
Bertie werd verkenners bij de Heeromagroep in Wageningen. Al in 1911 waren de eerste scoutingactiviteiten in Wageningen gestart. Later ontstonden twee groepen, de groene troep met Hopman de Voogd en de paarse troep, met vaandrig Heeroma. Na zijn overlijden werden de troepen weer samengevoegd en naar hem vernoemd, de Heeromagroep. In het seizoen 1938/1939 was Bertie ingedeeld bij de Eekhoornpatrouille. Zijn zus Tessie werd in 1936 welpenleidster bij de groep bij Akela A. Muller. Ze verhuisde naar Den Haag en was daar van 1939 tot november 1940 welpenleidster bij groep 21. Zus Han werd in oktober 1939 welpenleidster bij groep 14 in Amsterdam.

De bevolking van Wageningen, 12.400 personen evacueerde op 10 mei 1940 met schepen vanuit de Wageningse haven naar Zuid-Holland, omdat Wageningen aan de Grebbelinie lag. Ook de inwoners van Rhenen, Amerongen, Leersum en Veenendaal evacueerden. Bert Polak geeft in 2013 een ooggetuigenverslag van de evacuatie: *"Op 10 mei 1940 waren er om ± 15.30 uur luchtgevechten boven Wageningen, mijn vader was ondercommandant evacuatie van een bepaald district van Wageningen. Wij gingen naar de Rijnaken. Mijn Grootmoeder die mij verzorgde, was ziek en werd met de ambulance gebracht, maar kon door de drukte niet bij de boten komen. Ze werd overgeladen in een kruiwagen en zo de kippentrap loopplank af het ruim ingereden. Wij waren voor die tijd rijk met het in bezit hebben van een kijker. Zo mochten 3 jongens waaronder ik de lucht af speuren of er vijandelijke vliegtuigen ons zouden aanvallen. Ja hoor daar kwam een Messerschmitt in duikvlucht aan; de begeleidende politieboot begon met zijn mitrailleur te ratelen. De jager bleek echter een noodlanding te maken! Daar kwam de burgerwacht ter plaatse, om de Duitsers in te rekenen. Ze holden naar ze toe! De Duitsers doken in het vliegtuigje en zetten een mitrailleur op de dijk... de burgerwacht rende nog twee maal zo hard om dekking te zoeken. Het was ondanks de narigheid een komisch gezicht. Met eigen ogen gezien."*

In het najaar van 1942 ontvingen Martin Willem Polak en zijn vier kinderen een oproep om zich te melden voor werk in Oost Europa. Een collega van zijn vader, Cornelis Westland, stelde voor dat ze gingen onderduiken. Met de hulp van de ondergrondse kwamen ze eerst terecht in Renkum maar snel daarna werden ze ieder op andere plekken ondergebracht.

In maart 1943 kwam Bert na wat omzwervingen via Chris van de Weerd terecht bij Willem en Janna Roskam aan de Haagsteeg in Wageningen. Roskam was een actief lid van de verzetsgroep Westland- van de Weerd en werkzaam op het Scheepsbouwkundig proefstation. Bert moest zijn vorige onderduikadres ontvluchten nadat de gastheer ondervraagd was na een huiszoeking. Bert deed zich voor als een neef van de familie. Hij was één van de onderduikers die bij de familie Roskam verbleef. Het werd steeds lastiger om voldoende voedsel voor de onderduikers te vinden. Op 21 september 1943 vond een inval plaats bij de familie Roskam, waarbij ondergedoken joden opgepakt werden. Het lukte Bert, Janna en haar zoon Jaap om de Sicherheitsdienst te overtuigen, dat hij echt een neef was, ondanks dat Janna onder schot gehouden werd. Jaap wist te ontkomen en waarschuwde zijn vader die onderdook. Bert Polak werd niet opgepakt en werd door het verzet ondergebracht bij Roelof Verschuur. Hij kwam later in de oorlog nog een keer terug bij de Roskams toen hij een tijdelijke onderduikplek nodig had, voordat hij naar zijn laatste, permanente, adres kon gaan. Willem, zijn vrouw en zoon werden in 2007 erkend als rechtvaardige onder de Volken door Yad Vashem.

Tessie (Chana) kwam op verschillende plekken terecht, iedere keer met een andere schuilnaam en werd uiteindelijk opgevangen door dominee Pieter Tasseron en zijn vrouw Clasina. Han zat kort bij de familie Tasseron. Vervolgens ging ze naar IJlst aan de andere kant van Sneek. Haar vader dook onder in Amsterdam. Nora doken onder op andere plaatsen. Allen overleefden de oorlog.

Na de oorlog keerde de familieleden terug naar Wageningen en ze gingen wonen op Wilhelminaweg 10. Toen de omstandigheden weer wat normaal waren geworden bleken er wel honderd jongens te zijn die scout wilden worden. De Heeromagroep werd eerst in twee en later in drie troepen opgesplitst: Heeroma I, II en III. Later werden de groepen hernoemd. Heeroma I bleef Heeroma heten (met paarse das), Heeroma II werd de Belmontegroep (met groene das) en Heeroma III werd de Dorschkamp (met kaki das met groene rand). In 1949 word de Dorschkampgroep weer opgeheven. Bert werd voortrekker bij de Grunsfoortstam, Han werd Akela bij groep Heeroma I en Tessie werd Akela bij groep Heeroma III.

Zijn zus Han werd lerares lichamelijke opvoeding op het Wageningsch Lyceum. Zus Nora emigreerde naar Australië en zus Tessie naar Canada.

Bert ging wonen in Wolfheze en trouwde met Olga.

Meer informatie

[Gezinspagina van Martin Willem Polak \(1882-1966\) en Anna Sophia de Graaff \(1889-1932\)](#)

[\[Tom Verwajen, Haza-21\]](#)

[119-Scouting-Die-Wiltgraeff-Plaatsingslijst-v2023.pdf \(wageningen.nl\)](#)

Wageningen Courant, 26 februari 1947

[Evacuatie 1940 \(wageningen1940-1945.nl\)](#)

[Verzetsgroep Westland - van de Weerd \(wageningen1940-1945.nl\)](#)

[Roskam Willem & Janna \(Roest van\); Son: Jacobus \(yadvashem.org\)](#)

Foto: Bert Polak en Jaap Roskam, 2002

[Henriëtte Bernarda Julie \(Han\) Polak † 07-02-2012 overlijdensbericht en condoleances - Mensenling.nl](#)

Dit verhaal is onderdeel van *Scouts in de oorlog*, een verzameling verhalen als eerbetoon aan al die (oud) scouts die zich ingezet hebben voor onze vrijheid en hulp aan de medemens of die slachtoffer werden van oorlogsgeweld, in Nederland en het verre oosten. Met de verhalen willen we inspiratie bieden aan de scouts van nu, in hun wekelijkse activiteiten en als voorbereiding op hun bijdrage aan lokale herdenkingen. Kijk op <http://vrijheid.scouting.nl> voor meer informatie en alle andere verhalen.